

संवत् २०७८ को

जगदम्बा-श्री

तथा

मदन पुरस्कार

समर्पण समारोह

२०७९।०६।११।३

कार्यक्रम

सभारम्भ

मदन पुरस्कार गुठी अध्यक्ष कुन्द दीक्षितबाट स्वागत

गुठीका अध्यक्षबाट पुरस्कार अर्पण

प्रा.डा. सुरेशराज शर्माज्यूबाट विद्वत् प्रवचन

जगदम्बा-श्रीद्वारा सम्मानित श्री दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यूको उद्गार

मदन पुरस्कारद्वारा सम्मानित अग्निका स्रष्टा डा. नवराज

लम्सालज्यूको उद्गार

गुठीका सदस्य-सचिव कल्पना पराजुलीबाट धन्यवाद ज्ञापन

सभा विसर्जन

ॐ असतोमा सद्गमय । तमसोमा ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मा अमृतं गमय ॥

ॐ शान्तिः! शान्तिः! शान्तिः!

आदरणीय प्रा.डा. सुरेशराज शर्माज्यू, माननीय हाम्रा 'ब्यौलाद्वय' दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यू र डा. नवराज लम्सालज्यू तथा उपस्थित विद्वान्-विदुषी र मित्रहरू ।

भाषा, साहित्य, संस्कृतिलाई माया गर्ने र यसैलाई तपस्या ठान्ने समग्र अग्रजप्रति हार्दिक नमन । गुठीको कल्पना गर्ने, प्रबन्ध मिलाउने र यसैमा जीवनभर समर्पित संस्थापक कमल दीक्षितको स्मरण गर्दछु । गुठीको आधार तयार गरिदिने मदनशमशेर तथा रानी जगदम्बालाई पनि सम्झन्छु ।

गुठीको स्थापना कालदेखि परोक्ष तथा अपरोक्ष रूपले सहयोग गर्दै आउनु भएको र २०४९ सालदेखि गुठीको कार्यालय सचिवमा मनोनित भै सक्रियरूपले गुठीको उत्तरोत्तर प्रगतिमा योगदान दिनहुने

श्री गजेन्द्रनाथ रेग्मी २०७९ जेठ २४ गते यस लोकबाट विलिन हुनुभएकोमा गहिरो शोक प्रकट गर्दै वहाँलाई स्मरण गर्दछु ।

६६ वर्ष लामो मदन पुरस्कार तथा ३४ वर्ष लामो जगदम्बा-श्री परम्परामा सँगै हिँड्ने, हिँड्नलाई प्रेरणा दिने अग्रज, हौसला बढाउन यहाँ उपस्थित हुने र बाहिर बसेर माया गर्ने, सल्लाह-सुझाव दिने सबैलाई हार्दिक धन्यवाद । आजको यस सभामा पाल्नुहुने सबैलाई हार्दिक स्वागत ।

काठमाडौँ विश्वविद्यालयका संस्थापक उपकुलपति डा. सुरेशराज शर्माज्यू, आज हामीसँग मञ्चमा हुनुहुन्छ । संवत् २०५० को पुरस्कार ‘जगदम्बा-श्री’ श्रीमती तारादेवीलाई र सोही सालको ‘मदन पुरस्कार’ “माध्यमिक नेपाली गद्याख्यान” का लेखक श्री शरदचन्द्र शर्मा भट्टराईलाई समर्पण गर्न २०५१ साल असोज २२ गतेका दिन आयोजित समारोहमा वहाँले शिक्षण संस्था, शिक्षा र विकासलाई केन्द्रमा राखेर प्रवचन दिनुभएको थियो । यहाँको प्रवचन र दीक्षान्त भाषणहरूबाट हामीलाई महत्त्वपूर्ण दिशाबोध हुन्छ ।

लामो समयदेखि शिक्षा क्षेत्रमा समर्पित डा. सुरेशराज शर्माज्यू, यहाँका प्रेरणादायी काम र प्रयत्नहरूले हामी सबैलाई शिक्षा क्षेत्रका विषयमा चिन्ता गर्न र थप कामहरू गर्न प्रेरित गरेको हो। विगतदेखि वर्तमानसम्मको कठिन तर सफल यात्रामा बटुलेका यहाँको अनुभव र ज्ञानले नेपाली समाज र शिक्षाको वर्तमान अवस्था बुझ्न सघाउनेछ। भविष्यमा शिक्षा क्षेत्रको सुधारका योजनाको लागि पथप्रदर्शकको भूमिका खेल्नेछ। यस समारोहमा विद्वत् प्रवचनका लागि हामीले गरेको आग्रह स्वीकार गरी पाल्नुभएकोमा यहाँप्रति धन्य छौं। म यहाँलाई हार्दिक स्वागत गर्दछु।

दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यू, भारतबाट प्रकाशन हुने नेपाली साहित्यिक पत्रिका 'उदय' को नाम आउनासाथ दादा (कमल दीक्षित) र यहाँको बुवा काशीबहादुर श्रेष्ठको सम्झना आउँछ। दादाको कविता 'पुतली' उदयमा छापिएको हो। काशीबहादुर श्रेष्ठले प्रकाशन सुरु गर्नुभएको उदय पत्रिकालाई यहाँले सम्पादकको जिम्मेवारी लिई निरन्तरता दिनुभयो। साहित्यकारका रूपमा यहाँ कथाकार, उपन्यासकार, अनुवादक र सम्पादक भएर प्रस्तुत हुनु भएको छ। यहाँका नेपाली लेखन मराठी,

तेलगु भाषामा अनुवाद भएको र यहाँले नेपाली भाषाका कृतिहरू हिन्दीमा अनुवाद गरेर नेपाली साहित्यको पहुँच फराकिलो पार्न सघाउनु भएको छ। नेपाली चलचित्र 'आमा'को पटकथा र सहनिर्देशनको भूमिका निर्वाह गरेको कुरा उल्लेख नगरी नेपाली चलचित्रको इतिहास सुरु हुँदैन। भारतमा नेपाली भाषा प्रचारप्रसार र साहित्यसेवामा तल्लीन रहेर नेपाली साहित्यिक पत्रिका 'उदय' को आठ दशकदेखिको प्रकाशनलाई निरन्तरता नेपाली जनका निम्ति अविस्मरणीय छ।

डा. नवराज लम्सालज्यू, यहाँको पुस्तक *अग्निलाई* मदन पुरस्कारबाट सम्मानित गर्न पाउँदा समाजले नेपाली समाज, राजनीति, इतिहासमा कर्मठ र इमान्दार पात्र कोप भाजनमा पर्छन् र कसरी बिलाउँछन् बुझ्ने फरक आँखा भेटाएका छन्। काव्य मार्फत यहाँले बताउनु भएको छ - गतिवान समयले कयौँ खुड्किला पार गरिसक्दा पनि उस्तै छ आरनको कथा। तिनको सुस्केरा, अभाव, गरिबी र अशिक्षा। सधैं आगोको साथमा रहेर पनि उज्यालो नहुँदो रहेछ जीवन। मान्छेलाई विभेद गर्ने आधार के हो? जात कि आचरण? अनेक प्रश्न छन्। विभेद अज्ञानको पराकाष्ठा हो। खुलेपछि चेतना देखिन्छ सर्वत्र उज्यालो। ननिभे

उज्यालो हो चेतना। शासकीय चेतनाको अभावमा आलोकित हुँदैन भविष्य जनताको। सत्ताको सेपमा कठ्याङ्ग्रिएर जीवन समापन गरेका र सङ्घर्ष गर्दै गरेकाहरूको यथार्थ उजागर गर्नु भएको छ। जात, धर्म, पेसा, संस्कार, संस्कृति र भूगोलभन्दा माथि छ मानवता। सम्पूर्ण मानवप्रति सदा सद्भाव र समताले हेर्ने ज्योतिर्मय आँखाको खोजी गरेको छ।

रेडियोकर्मिका रूपमा स्थापित यहाँबाट नेपाली साहित्यमा गहन कृतिहरू निरन्तर पाइरहने आशा राखेको छु। यहाँलाई बधाई।

अन्त्यमा, आदरणीय विद्वद्जन, कोभिडका कारण अघिल्ला वर्षहरूका पुरस्कार समर्पण समारोह घटस्थापनाको भोलिपल्ट आयोजना गर्न सकिएन। यो वर्ष भने गुठीको परम्परा अनुसार नै घटस्थापनाको भोलिपल्ट अर्थात् आज कमलमणि थिएटरमा संवत् २०७८ को पुरस्कार समर्पण समारोहमा सहभागी भएका छौं। कोभिड र डेंगुले हाम्रो जीवनलाई असर पारेको समयमा हाम्रो निम्ता मानेर आइदिनु भएकोमा धन्यवाद। सदासँ यहाँहरूको सन्नेह पाइराखौं। यहाँहरू सबैमा स्वस्थ जीवन र दीर्घायुको कामना।

प्रा.डा. सुरेशराज शर्माज्यूको विद्वत् प्रवचन

मदन पुरस्कार गुठी परिवारका अध्यक्षज्यू!

जगदम्बा-श्री पुरस्कारबाट पुरस्कृत व्यक्तित्व श्री दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यू!

मदन पुरस्कारबाट पुरस्कृत व्यक्तित्व डा. नवराज लम्सालज्यू!

यस समारोहमा पाल्नुभएका अतिथिवर्ग!

२००७ सालमा प्रजातन्त्र प्राप्त भएको बेला नेपालको आर्थिक विकासको अवस्था त्यति राम्रो थिएन। भौतिक पूर्वाधारको स्थिति र शैक्षिक चेतनाको स्थिति पनि कमजोर थियो। दुई प्रतिशत नागरिक मात्र साक्षर थिए। भारतीय उपमहाद्वीप भरखर ब्रिटिस उपनिवेशबाट मुक्त भएको थियो। तर उनीहरूको भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक अवस्था र औद्योगिक अवस्था हाम्रोभन्दा राम्रो थियो र उनीहरू हामीलाई कमविकसित ठान्दथे।

प्रजातन्त्र पाएको एक दशक हाम्रा लागि राम्रो रह्यो। प्राकृतिक स्रोतमा हामी धनी थियौँ। हिमालको काखमा रहेकाले जलस्रोतको प्रचुरता र प्रकृतिको सौन्दर्यले गर्दा अरू थुप्रै राष्ट्रहरू यहाँ आउन र

हामीलाई सघाउन इच्छुक थिए। सबभन्दा पहिले शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रको सुधारमा उनीहरूले रूचि देखाए। आफ्नो देशमा लगेर नेपाली युवालाई पढाइदिने, छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने, तालिम केन्द्रहरू स्थापना गरिदिने कामको सुरुवात गरे। स्वास्थ्य क्षेत्रमा पनि मलेरिया, टाइफाइड, बिफर उन्मूलन गर्नमा सघाए। केही अत्यावश्यक वस्तु उत्पादन गर्नमा र बाटोघाटो बनाउनमा पनि मद्दत गरे। मित्रराष्ट्र भारतले पूर्वाधार विकास र जनसंसाधन विकासमा सहयोग गर्ने तत्परता देखायो। कोलम्बो प्लान अन्तर्गत थुप्रै छात्रवृत्ति दियो। सोभियत सङ्घले पनि राम्रै रूपमा छात्रवृत्ति दिन थाल्यो। हाम्रो सरकारले पनि त्यसैलाई प्राथमिकता दिने गर्‍यो। २०१६ सालको सुरुतिर त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्थापना गर्न मद्दत गर्‍यो। भारतको सहयोगमा त्रिभुवन राजपथ बन्यो। यस राजपथले नेपालका पूर्वी भाग, मध्य भाग र पश्चिमी भागबाट त्यहाँका जनतालाई काठमाडौँ आउन सघायो। नेपालले पनि जुट उद्योग, चिनी उद्योग, सलाई उद्योग, खद्दरका कपडा उद्योग आदि खोली उत्पादन गर्न थाल्यो। त्यसपछिको दशकमा चीनसित जोड्ने सडक, नेपालकै पूर्व-पश्चिम

राजमार्ग बनाउन मद्दत गर्न सघाए। केही अनुसन्धान केन्द्रहरू, जस्तै पाख्रिबास कृषि अनुसन्धान केन्द्र, लुम्ले कृषि केन्द्र, शाही औषधि अनुसन्धान केन्द्र र खाद्य अनुसन्धान केन्द्रहरू स्थापना गर्न विदेशी सहयोग जुट्यो। विदेशी सहयोगमा चुरोट कारखाना, चिनी कारखाना, कृषि औजार कारखाना, जलविद्युत आयोजना, नेपाल दूरसञ्चार प्रणाली आदि बने। विश्वविद्यालयमा प्राविधिक संस्थाहरू पनि बने।

देशको राजनीतिक पक्षमा भने जनता र विशेष गरी चेतनशील युवा वर्गमा राजा महेन्द्रले जननिर्वाचित सरकारलाई विघटन गरी शासन आफ्नो हातमा लिएर निर्दलीय पञ्चायत प्रणाली चलाएको र राजनीतिक दलका क्रियाकलापलाई निषेध गरेको मन परेको थिएन। कलेज र विश्वविद्यालयका विद्यार्थी, स्कुलहरूमा राम्रै सुविधासहित स्थायी नियुक्ति दिइएका शिक्षकहरू, पत्रकारहरू, राजनीतिकर्मीहरू राजाको प्रत्यक्ष शासनका विरुद्ध उभिन पुगे। २०४६ सालको आन्दोलनपछि बहुदलीय व्यवस्थाको पुनर्स्थापना भयो। तर त्यस बेलासम्म विज्ञानको विकासको बेगले हरित क्रान्ति भएर कृषि

पैदावारमा भारत, चीन, इजरायल, अस्ट्रेलिया आदि देशले छलाड मारे। त्यो छलाडमा नेपाल पछि पयो। सूचना-प्रविधिको क्रान्तिमा पनि पछि नै पयो। हाइटेकमा त पछि थियो नै, जनशक्ति विकासमा पनि हाम्रो देशको अवस्था कमजोर नै रह्यो।

राजा महेन्द्रले शिक्षामा सुधार ल्याउन आफ्नै देशको विकास अनुकूलको नयाँ शिक्षा योजना ल्याएका थिए। राजा वीरेन्द्रको पालामा ग्रामीण क्षेत्रका युवालाई जीवनोपयोगी सीपमूलक शिक्षा दिन, सहरी क्षेत्रका व्यक्तिलाई पनि आधुनिक शिक्षा दिन म उच्च शिक्षाको मान्छेलाई त्यो जिम्मेवारी सुम्पिए। मैले पनि झन्डै डेढ दशक सीपमूलक शिक्षालाई उकास्न धेरै मिहिनेत गरें। देशकै कालिगढलाई पनि सीपको परीक्षण गरी प्रमाणपत्र दिने र विभिन्न निकायबाट सुरु भएका तालिमलाई एउटै संरचनाभित्र ल्याई प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (सीटीईभीटी) सम्म बनाउन पुगें। देशभित्रै कहाँ-कहाँ कस्ता-कस्ता तालिम चाहिन्छन्, त्यसको अनुमान गरी शिक्षाको त्यस विधालाई सशक्तीकरण गर्न सकें। ती कार्यक्रमको सफलता राजा आफैँले गई हेरेपछि सन्तुष्ट भएको देखें। त्यो बनाउने

क्रममा देशका विकट र पहाडी भाग पैदलै गएर हेरें। विकसित मुलुकमा कसरी हुँदो रहेछ, त्यो पनि हेरें। यस उपलब्धिलाई सफल प्रयास सम्झन पुगैँ। त्यस क्रममा स्तरीय शिक्षाबारे नमुना विद्यालय बुढानीलकण्ठ स्कुलको अध्यक्षता गर्नेदेखि पाठ्यक्रम र पठनपाठन विधामा सुधारका मेरा प्रयत्न सफल पनि भए।

ती सबै विकासका लागि विदेशी सहयोगको सदुपयोग गर्न सकियो। शिक्षाको स्तर र समय सापेक्षतामा सुधार त भयो, तर दलगत राजनीतिक स्वार्थबाट टाढा राख्न भने गाह्रै पन्यो। त्यो समस्या अझै पनि टड्कारो रूपमा देख्न सकिन्छ।

अब म आफ्नै कर्मक्षेत्रबारे पनि उल्लेख गर्न चाहन्छु।

वैज्ञानिक विकासको वेगलाई नेपालमा पनि भित्र्याउनु, शिक्षालाई दलगत राजनीतिबाट टाढै राख्नु, युवा बेरोजगारीको अवस्थालाई सुधारनु र देशविकासको पहिलो चरणमा समग्र शिक्षाको स्तरलाई उकास्नु जरुरी थियो। जापानले, कोरियाले, सिङ्गापुरले, चीनले, इजरायलले र भारतले जे गरे, हामीले पनि त्यही गर्नुपर्ने थियो।

२०४७ सालपछिको राजनीतिले त्यही गर्नुपर्ने थियो। त्यसलाई हामीले प्राथमिकता दिएनौं। हामी चुक्यौं, हाम्रा नेताहरू पनि चुकेकै हुन्।

२०४७ सालमा भएको राजनीतिक परिवर्तनले देश बनाउने जिम्मा राणाशासन र राजतन्त्रात्मक शासनबाट जनतामा वा जननिर्वाचित सरकारमा आइपुग्यो। त्यही समयताका विश्वमा नै उदार ढाँचाको प्रजातान्त्रिक पक्ष र वामपन्थी पक्षका बीचको पर्खाल भत्किएको बेला पनि थियो। अब आर्थिक उन्नति गर्नु नै साझा दायित्व हुन पुग्यो। विश्व नै एउटा गाउँजस्तो हुन पुग्यो। शिक्षा र रोजगारीको अवसर अब खास सीमाभित्र नजकडिई सीमारहित हुन पुगेको थियो।

त्यस्तो समयमा नेपाललाई आफ्नो विकासको मार्गचित्र कोर्नुपरेको थियो। देशलाई ठीक लिकमा राख्ने मूल तत्त्वका रूपमा आफ्नो तागत बढाउनु र त्यसो गर्न शिक्षाको विकासलाई नै पहिलो प्राथमिकता दिनु जरुरी थियो। विद्यालय तहको शिक्षामार्फत जनचेतना बढाउने र सीपमूलक शिक्षामार्फत उत्पादनशील युवाको

जमात बढाउने कामको सुरुवात भइसकेको थियो। तर विज्ञान र प्रविधिको राम्रो जग नबसी प्रतिस्पर्द्धात्मक युगमा विकास गर्न त के, बाँच्न नै गाह्रो पर्ने अवस्थामा नेपालको उच्च शिक्षा थियो। औद्योगिक क्रान्तिमा पछि नै परेका थियौँ। हरित क्रान्तिमा पछि परेर कृषि र स्वास्थ्यको आधुनिकीकरणमा पनि पछि नै थियौँ। ऊर्जा विकासमा पनि हाम्रो विकासको गति मन्द थियो। वातावरण संरक्षणमा पनि त्यस्तै थियौँ। भौतिक पूर्वाधारको अवस्था पनि बलियो भइसकेको थिएन। गर्नुपर्ने थुप्रै काम थिए। तर मूल मियो नै दह्रो हुन सकेको थिएन। अर्थात् राजनीतिक अवस्था नै स्थिर हुन सकेन। जुटेर गर्ने संस्कार चाहिएको बेला फुटेर गर्ने बाटोमा पो हिँड्न पुग्यौँ। जनताले सुशासन खोजेको थिए, त्यो पनि हुन सकिरहेको थिएन।

राज्यले दिगो विकासको बाटो पहिल्याउन विदेशी मित्रराष्ट्रको सहयोगको धेरै अपेक्षा गरेको थियो। त्यो धेरै हदमा पाइरहेका पनि थियौँ। तर आफ्नै क्षमता वृद्धि गर्नमा भन्दा अरूको आश गर्नमा सीमित हुँदै गएको देखेका थियौँ। महाकवि देवकोटाले भनेको

‘चुम्दछ ईश्वर काम सुनौला गरिरहेको हात’ लाई पनि बिर्सन खोजिरहेको देखियो ।

पहिले आफ्नै तागतलाई वृद्धि गरौं भनेर बाहिर पढ्न जाने मौका पाई उतै बस्ने सोच नबनाएका केही युवाहरूले शिक्षाको मियो बलियो बनाई आफ्नै तागतलाई वृद्धि गर्ने होमियो। त्यसमध्ये म पनि एक थिएँ। साधन त हामीसँग खासै केही थिएन। हामीलाई पत्याइदेऊ, गर्न देऊ भनेर एउटा संस्था स्थापना गर्न अनुरोध गर्न २०४७ सालतिर बनेको नेतृत्वलाई घचघच्याउन पुग्यौं। भाग्यवश बनाउन पनि सक्यौं। यसरी काठमाडौं विश्वविद्यालय जन्मिन पुग्यो।
चुनौतीको चाड धेरै ठूलो थियो —

- कर्मठ र निःस्वार्थी व्यक्तिहरूको जमात तयार गर्नु।
- नभई नहुनेजति आर्थिक स्रोत जम्मा गर्नु र त्यसको सकेसम्म राम्रो प्रयोग गर्नु।
- गर्न सकिनेजति कामको फेहरिस्त तयार पार्नु र भनेकोजति काम यिनले पूरा गर्छन् भनेर देखाउनु।

- संस्थालाई राजनीतिक दलहरूको दलगत स्वार्थबाट टाढा राख्नु ।
- तय गरिएको कार्यतालिका र दिन खोजिएको स्तरमा आँच आउन नदिनु ।
- हाम्रो प्रयासमा बाटो बिराउन नदिनु र खारिएको सल्लाह प्रदान गर्न सकेसम्म धेरै विज्ञ र पथप्रदर्शकहरू जुटाइदिने दाता र संस्थाको खोजी गर्नु र प्राप्त गर्नु ।
- आफूले जिम्मा लिएका कामहरू समयमा नै पूरा गर्ने कर्मयोगीहरू जुटाउनु ।
- विज्ञान, इन्जिनियरिङ, जीवप्रविधि, वातावरण प्रविधि, स्वास्थ्य प्रविधि, व्यवस्थापन, प्राध्यापक, शिक्षक, र प्रशिक्षक नै संस्थाका मुटु हुन् । त्यस्ता व्यक्तिहरू जे काम गर्न पनि जसलाई पनि चाहिन्छन् । त्यो तयार गर्ने तर गुणस्तरमा सधैं सचेत पनि रहनुपर्ने ।

यी चरित्र बोकेका संस्था ठड्याउन खोज्यौं । धेरै हदमा सक्थौं पनि ।
गर्न नसकिएकोमा दोष अरूलाई दिनुभन्दा आफैँलाई दिने गर्थौं ।

अहिले कर्मठ साधकहरूको जमात झन्डै ५ सयको बनेको छ । ३० वर्षभित्र ४० हजारजति स्नातक र विज्ञ उत्पादन गर्न सकियो । त्यो उत्पादन गर्ने भौतिक पूर्वाधारको संरचना ठड्याउँ ।

गर्नु धेरै छ । मार्गचित्र भने बनाएका छौं । महिला र पुरुषको सहभागिता छ र उत्पादन हाराहारीमा छ । महिला सशक्तीकरणमा हाम्रो योगदान बलियो रहेको छ । विश्व प्रतिस्पर्धामा दरोसित ठडिन सक्ने हुन अनुसन्धान र खोजमा बढी ध्यान दिनु अब आवश्यक देखेको छु । यो संस्था ठड्याउन सार्थक भूमिका खेल्ने अवसर पाएकोमा सन्तोषको अनुभूति गरेको छु ।

हाम्रो देश सुन्दर छ, शान्त छ, विशाल छ । प्राकृतिक स्रोतले धनी छ । मिहिनेत गर्न नचुक्ने जनता छन् । जलस्रोतमा धनी छौं । उर्वरा जमिनमा धनी छौं । जे पनि फल्ने, सधैं हरियालीले भरपुर वनजङ्गलले पनि धनी छौं ।

क्षणिक लाभमा नलोभिऔँ, जनतालाई पनि लोभिन नदिऔँ ।
प्रकृतिले दिएको अनमोल स्रोत-साधनको विनाशबाट देशलाई
जोगाऔँ ।

पेट्रोलियम पदार्थको अत्यधिक प्रयोगले प्रकृति दिन-प्रतिदिन तात्दै
गएको छ । हाम्रो देशमा हरित ऊर्जाको खजाना नै छ । देशको सम्पूर्ण
निर्यातले गरेको दुर्लभ आयस्तालाई पेट्रोलियम पदार्थको आयातले
चुसिदिएको छ, त्यसबाट चाँडै छुटकारा पाउनुपर्नेछ । जल ऊर्जा र
सौर्य ऊर्जाले त्यसबाट छुटकारा पाउने छर्लङ्ग देखिन्छ । अबको उच्च
शिक्षाले यसमा मार्गनिर्देशन गर्नेपर्छ । इन्जिनियरिङ र अन्य
प्रविधिलाई त्यही कामका लागि प्रयोग गरौँ । जीवप्रविधिको
विकासलाई कृषि र स्वास्थ्यको विकाससित जोडौँ । समग्र शिक्षाको
स्तर उकास्न शिक्षक-प्रशिक्षक तालिमलाई सुधारौँ । व्यवस्थापन त जे
गर्नलाई पनि नभई नहुने कुरा भयो । मानविकी र समाजशास्त्र
बलियो भयो भने राजनीति र सुशासन पनि बलियो भइहाल्छ भन्ने
बुझौँ । कस्ता नीति, कस्ता क्रियाकलाप उपयोगी हुन्, कस्ता घातक
छन्, त्यो बुझ्न र होसियारी गर्न अनुसन्धान र खोज (रिसर्च एन्ड

इनोभेसन) लाई उच्च प्राथमिकता दिऔँ। त्यसैमा हामी सबैको भलाइ छ। हामी यिनै आदर्शलाई बोकाँ। म पनि यिनै आदर्शलाई बोकेर दुई दशकभन्दा बढी काठमाडौँ विश्वविद्यालयमा लागेको हुँ।

मलाई आज देशका उत्तम दर्जाका शिल्पी र सर्जकलाई जगदम्बा-श्री र मदन पुरस्कारबाट पुरस्कृत गर्ने भव्य अवसरमा सामेल हुने र केही बोल्ने अवसर दिनुभयो। म आत्मादेखि नै यसप्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु। आज यहाँ पाल्नुभएका विद्वज्जनका अगाडि विद्वत् प्रवचनका लागि उभिन पाउनु मेरो सौभाग्य हो। यस्तो खँदिलो परम्परालाई झन्डै सात दशकसम्म झकिझकाउ रूपमा राख्ने प्रतिष्ठानका पहरेदारहरूप्रति सम्मान अर्पण गर्दै आफ्नो भनाइ यहीं अन्त्य गर्ने अनुमति चाहन्छु।

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी। धन्यवाद!

डा. सुरेशराज शर्मा

संस्थापक उपकुलपति

काठमाडौँ विश्वविद्यालय

धुलिखेल, काभ्रेपलान्चोक

जगदम्बा-श्रीबाट सम्मानित श्री दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यूको मन्तव्य

मदन पुरस्कार गुठीका समादरणीय अध्यक्षज्यू तथा सदस्यहरू,
मदन पुरस्कारबाट सम्मानित श्री नवराज लम्सालज्यू,
तथा यस विशिष्ट समारोहमा उपस्थित सम्मानीय महानुभाव वृन्द,

प्रारम्भमा मैले 'दादा' लाई स्मरण गरिन भने कृतघ्न ठहरिने छु ।
जस्तो खुकुरीमा धार छैन भने त्यो बेकम्मा हुन्छ त्यस्तै मेरो साहित्यिक
गतिविधिहरूमा दादाले प्रोत्साहन नदिएको भए म साहित्यकार त हुने
थिएँ होला, तर साहित्यसेवी हुने थिइन ।

त्यस्तो त प्रातःस्मरणीय पूज्य पिताज्यू काशीबहादुरजीले मेरो
किशोरावस्था देखि नै प्रोत्साहित गर्दै मलाई आजको स्थितिमा
पुन्याउन ठूलो हौसला दिनुभएको थियो । मलाई योभन्दा गर्व हुन्छ
कि वहाँ साहित्यकार पैदा गर्नु हुन्थ्यो । 'उदय'मा रचना प्रकाशित
गरेर । दादाको पनि पहिलो कविता 'उदय' को मुखपृष्ठमा छापिएको
थियो । दादाले स्वयं भन्नु हुन्थ्यो – 'उदय'ले मलाई कवि बनाइदियो ।

‘उदय’ लाई वहाँ यति माया गर्नु हुन्थ्यो कि मैले ‘उदय’ अर्थाभावले बन्द गर्ने अवस्था भयो भन्दा वहाँले भा.रू. दस हजार पठाएर चिट्ठीमा ‘उदय’ बन्द भए ‘दीक्षित परिवार’ लाई ठूलो चोट पुग्ने छ भनी लेख्नु भएको थियो ।

दादासँग मेरो घनिष्ट परिचय बढेको सन् २००२ मा सिलगढीमा प्रथम ‘भारत-नेपाल नेपाली साहित्यकार सम्मेलन’ देखि हो । वहाँले मलाई ‘बनारसमा सम्मेलन गराउन सक्नुहुन्छ’ भनी सोध्दा मैले सक्छु भने र २००४ मा बनारसमा भएको ‘साहित्य सम्मेलन’ अहिलेसम्म कै उत्कृष्ट ठहरिएको छ ।

दादासँग यसरी परिचय बढेपछि वहाँले रानी साहेब जगदम्बाबाट स्थापित ‘बालचन्द्र प्यालेस ट्रष्ट’ को सुषुप्त कार्य जगाउने तर्फ ध्यान पुऱ्याउनु भयो । चार वर्ष कुनै कार्यक्रम पनि भएन र भविष्यमा पनि हुने लक्षण नदेखिएपछि वहाँले त्यसलाई जगाउने जिम्मा मलाई दिनु भयो । पहिलो कार्यक्रममा चार वर्षको सम्मान एकै पटक दिन चारजना साहित्यकारहरूलाई निमन्त्रित गर्ने निधो भयो ।

सर्वश्री हरिप्रसाद गोर्खा राई, गोपीनारायण प्रधान, जसयोञ्जन प्यासी र पी.पी. शर्मालाई बालचन्द्र सम्मान प्रदान गरियो। पछि 'मदन स्मारक सम्मान' नामकरण गरियो र गत बीस वर्षदेखि निरन्तर भारतका विभिन्न भेगका साहित्यकारहरूलाई सम्मानित गर्दै आएका छौं।

स्मरणीय छ, यसको आयोजना बनारस स्थित श्री विद्याधर्म प्रचारिणी नेपाली समितिद्वारा गरिन्छ। यस धर्मशालाको स्थापना पनि रानी जगदम्बाबाट गरिएको थियो। यसले पनि रानी साहेबको सदाशयता प्रमाणित हुन्छ।

दोस्रो पटक दादा, देवीजी सहित हामी धर्मशाला जसलाई 'भाक्सु' भनिन्छ, मगन पथिकलाई सम्मानित गर्न गएका थियौं। दादा त्यसपछि पनि बनारस मात्र होइन, सिलगढी, दार्जिलिङ, कालिम्पोङ आदि स्थानहरूमा आफैं गएर साहित्यकारहरूलाई 'मदन स्मारक

सम्मान' ले विभूषित गर्नु हुन्थ्यो । दादाले यसको नाम 'मिनी मदन पुरस्कार' राख्नु भएको थियो ।

२०१८ सालको कुरा हो ।

सुब्बा होमनाथ केदारनाथकी नातिनीको शुभ विवाह डा. हेमाङ्गमणि दीक्षितसँग हुने अवसरमा बेहुलीकी आमाले मलाई पनि काठमाडौँ लिएर गइन् बेहुलीको गुरु भएको नाताले । उनलाई मैले हाईस्कूल र आइ.ए. मा पढाएको थिएँ । यो विवाह अर्को वर्ष सम्पन्न भयो ।

त्यो बेला नारायणप्रसाद बाँसकोटा प्रचार विभागमा नियुक्त थिए । 'प्रगति'मा मेरो एउटा कविता छापिएकोले उहाँ मसँग प्रभावित हुनु भएको थियो । उनले मलाई बनारस जान दिएनन् र प्रचार विभाग मै 'विकास' तर्फको सेक्सन अफिसरमा जागिर खाइदिए । खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा भर्ना गरिने भए पनि 'पञ्चायत' विषयमा मैले लेखेको निबन्धले सचिव कुलशेखर शर्माले प्रभावित भएर मलाई नै छानेका रहेछन् ।

प्रचार विभागलाई सूचना विभागमा परिवर्तित गरी सूचना प्रविधिका विभिन्न क्षेत्र जस्तै 'गोरखापत्र' छापाखानाको आधुनिकीकरण, एजेन्से फ्रान्से प्रेससँग सम्झौता गरी राष्ट्रिय सम्वाद समितिलाई अन्तर्राष्ट्रिय समाचार आदानप्रदान गर्न सक्षम बनाइयो ।

त्यसपछि चलचित्रको माध्यमले 'पञ्चायत' बारे जनतामा प्रचार गर्न 'आमा' फिल्म निर्माण गर्ने योजना बन्यो । यसकालागि भारतबाट हीरासिंहलाई झिकाइयो र वहाँलाई फिल्म बनाउने अभिभारा सुम्पियो । हीरासिंहलाई राजाले बम्बईमा भेटी बक्सेको रहेछ र फिल्ममा काम गरिरहेकोले 'तिमी नेपाल आउँछौ' भनी सोधी बक्सेका थिए । फिल्मको पटकथा, सम्वाद लेख्ने जिम्मा मलाई प्रदान गरियो । म सहनिर्देशक पनि नियुक्त भए । अन्य तकनीकी स्टाफ – क्यामराम्यान, एडिटर, मेकअपम्यान, म्युजिक डाइरेक्टर सबै कलकत्ता-बम्बईबाट झिकाइएको थियो । फिल्मका कलाकार, गीतकार आदि सबै रेडियो नेपाल र संस्कृति विभागका थिए । एक वर्षमा फिल्म तयार भयो । फिल्मको एडिटिंग, इनडोर सूटिङ्ग सबै कलकत्ता मै गरिएको थियो । फिल्मको पहिलो प्रिन्ट प्रति कलकत्तास्थित

कन्सुलेट जनरल अफिसबाट राजदरबार आइपुग्यो। ‘जय नेपाल’ सिनेमा हलमा राजा र राजपरिवारले *फस्ट प्रिमियर शो* हेरेपछि फिल्म ‘*पब्लिक शो*’ का लागि स्वीकृत भयो। त्यसै बखत राजाबाट फिल्ममा काम गर्ने सबैलाई दुई-दुई हजार बकस भयो। त्यो बेला सुन दुई सय रूपैयाँ थियो। अहिलेको हिसाबले सबले दस-दस लाख पाए।

दस वर्ष काम गरेपछि म अचानक बनारस फर्कनु पर्‍यो। पिता काशीबहादुर श्रेष्ठ अस्वस्थ भएकोले म बेतलबी बिदा लिएर एक वर्ष बनारस बसें। यसैबीच आजीविकाका लागि मैले ‘सन्मार्ग’ दैनिकमा विज्ञापन व्यवस्थापक, हिन्दी प्रचारक संस्थानमा जनसम्पर्क अधिकारी, र रत्न पुस्तक भण्डारको बनारस मुद्रण कार्यालयमा काम गरें। तीनै ठाउँहरूमा काम गर्दा महिनाको छ सय आउँथ्यो। यस बाहेक मैले हिन्दीमा कथा, लेखहरू लेखेर ‘धर्मयुग’ (टाइम्स अफ इण्डिया), ‘कादम्बिनी’ (हिन्दुस्तान टाइम्स) आदिमा पठाउँथे। धर्मयुगमा छापिएको एउटा हिन्दी कथा ‘सोनिया’ हाल त्रिभुवन विश्वविद्यालय एम.ए. मा पढाइन्छ। धर्मयुगमा छापिए बापत एक सय रूपैयाँ पारिश्रमिक आउँथ्यो। यस प्रकार आफ्नो गुजारा चलाई

छोराछोरीलाई पढाई राखें। मैले नेपाली कथाहरू हिन्दीमा अनुवाद गरी विभिन्न पत्रपत्रिकाहरूमा छापन पठाउँथे। एकपल्ट गोविन्दबहादुर मल्लको कथा ‘म जुजुमान’ को हिन्दी अनुवाद बम्बई को ‘नवनीत’ हिन्दी डाइजेष्टमा पठाएँ। कथा छापियो र सम्पादकले ‘यस्तो उत्कृष्ट कथा त हिन्दीमा पनि लेखिएको छैन’ भनी पत्र पठाउनु भयो।

इन्द्रबहादुर राई बुवाकहाँ आफ्नो उपन्यासहरू प्रुफ रीडिङ गराउन आइरहनु हुन्थ्यो। वहाँले मेरो काम देखेर ‘दीयो’ पत्रिकामा एउटा अन्तर्वार्ता छपाउनु भयो – शीर्षक थियो – हिन्दी-नेपालीका सेतु’।

म आफ्नो रचनाहरू पनि पुस्तक रूपमा छपाउन थालें। अहिलेसम्म कथा, कविता, उपन्यास, यात्रा आदि विधाका १३ वटा पुस्तक प्रकाशित भएको छ। साहित्य अकादेमीको नेपाली भाषा समितिको सदस्य भएर पाँच वर्ष काम गरे। बुवाबारे जीवनी अङ्ग्रेजीमा, उनको उपन्यास ‘वचन’ को हिन्दी अनुवाद, कमला सांस्कृत्यायनको जीवनी आदि अकादेमीबाट प्रकाशित भएको छ।

साहित्यक्षेत्रमा सक्रिय प्रवेशपछि विभिन्न पत्रपत्रिकाहरूमा मेरो जीवन र कार्यबारे अन्तर्वार्ताहरू प्रकाशित भएका छन्। कान्तिपुर, नागरिक, नयाँ पत्रिका, अन्नपूर्ण पोष्ट, काठमाण्डू पोष्ट आदि दैनिकहरूमा मेरो बारेमा विशद् विवरण प्रकाशित छन्। यसको सङ्कलन प्रकाशित गर्ने योजना छ।

आफ्नो गन्थन गरेर धेरै समय लिन चाहन्न। मदन पुरस्कार गुठीलाई मेरो सम्मान गरी पुरस्कृत गर्नु भएकोमा हृदयदेखि आभार प्रकट गर्छु। यहाँ उपस्थित सबै महानुभाव र महोदयाहरूलाई धैर्यपूर्वक सुनिदिनु भएकोमा धन्यवाद दिंदै बिदा लिन्छु।

२०७८ सालको मदन पुरस्कार प्राप्त कृति *अग्निका* लेखक

डा. नवराज लम्सालको मन्तव्य

मदन पुरस्कार गुठीका अध्यक्षज्यू

गुठी परिवार

यस समारोहमा उपस्थित विशिष्ट विद्वान्, विदुषीहरू

र सञ्चारकर्मी साथीहरू!

आज यस समारोहमा यसरी उभिन पाउनु मेरो लेखक जीवनकै सर्वाधिक खुसी र आनन्दको क्षण हो। आनन्दको स्वरूप स्वयं आनन्दकै अनुभूति रहेछ।

जीवन भन्नु चिन्ता, चिन्तन र चैतन्यको शृङ्खला हो। चिन्ताहरूको कोलाहल टेकेर चिन्तनको सुदीर्घ बाटो हुँदै चैतन्यको यात्रा लेखनको सार हो र जीवित छातीको एक उज्यालो अंश लिएर दिव्य उज्यालोतिरको अन्तरयात्रा मेरो अभिष्ट। आज म धन्य छु, धन्यधन्य भएको छु।

म प्रस्ट छु, म फुत्त आजै म भएको होइन। पुर्खा, पूर्वज र पौरस्त्य चिन्तनका समस्त सुधीजनका अथाह ज्ञान परम्परा, श्रुति/स्मृतिमार्फत लपक भिजेको लामो सभ्यता शृङ्खला र उहाँहरूकै देनको राजमार्गमा थपक उभिएको एक पथिक हुँ म। आज यो भव्य सम्मान ग्रहण गरिरहँदा ती सबै अग्रजहरूप्रति नतमस्तक छु।

ज्ञान परम्परा र वर्तमान

हो, आज म बाँचेको युग सङ्गत्/विसङ्गत्को दोसाँधमा छ। जीवनका आयाम र आयतन अनुत्तरित छन्। अन्योलपूर्ण उत्साह र उत्साहपूर्ण अन्योलको बीचबाट मान्छेको जीवन थर्थराएको छ। छन्, धेरैधेरै प्राप्ति छन्, आविष्कार, प्रविधिको विस्तार, भौतिक विकास, विश्व सम्पर्क, उत्पादन, यान्त्रिक सुविधा आदि प्रशस्त छन् तर पनि किन अन्तर उज्यालो हराउँदै गएझैँ लाग्छ? किन बाहिरी उज्यालोले आफैँ तिर्मिराएझैँ लाग्छ? के हो यो, सार कि निस्सार? आफूभित्रको आफैँ किन हेर्दैन मान्छे? आफैँभित्र के देखिन्छ? किन देखिन्छ र कसरी देखिन्छ? बाहिरी हेराइ बहुरूप र बहुकोणमा त छ तर पनि मान्छे

भिन्नको स्वतन्त्र, अविभाज्य र स्वाधीन अस्तित्व कहाँ छ? अन्तर स्वतन्त्रताको मूल धमिलिएको त छैन? मुहानको शान्ति खलबलिएको त छैन? लेख्नु भनेको यही स्वाधीन स्वत्वको उपल्लो अभिव्यक्ति हो। लेख्नु भनेको निराशा बग्ने धमिलो नदीलाई शुद्ध/सङ्ग्लो पार्नु हो।

आज कहाँ पाउनु वेदका ऋचा लेख्नुजस्तो लाग्ने नदी किनार? समवेत स्वरमा देउराली घन्किने गायन कहाँ पाउनु? कहाँ पाउनु लगौंटी कँसेर खगोल अध्ययन गर्ने ज्योतिष बा र कहाँ पाउनु उही पवित्र स्वरमा टाढा कतै गुन्जिरहेको आत्मवत् सर्वभूतेषु य पश्यति स पण्डितः? कतै समय, हृदय र मान्छे आपसमा छुट्टिएर आ-आफ्नै बाटोमा लागेका त होइनन्?

आज आफ्नै कञ्चन रङमा फूलले हाँस्न सकेको छैन। हावा आफैँ गहुँगोजस्तो छ, मैलिएजस्ता छन् रूखहरू र हिमालहरू काला हुन थालेका छन्। सन्तुलन मान्छेमा पनि छैन र प्रकृतिमा पनि छैन। समय आफैँ समयहीन जस्तो लाग्छ। यी सबै कुराबाट एउटा कवि कसरी बेखबर हुनसक्छ?

क्षमा गर्नुस्, यो निराशा होइन । म पुराना सन्दर्भतिर फर्कन खोजको मात्रै हुँ । आफूले आफैँलाई सम्झन खोजेको हुँ । षड्दर्शन, षड्शिक्षा, अन्तरको अँध्यारो फाल्ने शैक्षिक साधना र वयं राष्ट्र जागृत्यामसँग आजको शिक्षाको सम्बन्ध के होला, होला कि नहोला?

दुरुह, क्लिष्ट र खतराजन्य ज्ञानले जीवनलाई जीवन बनाउला कि यन्त्र? मान्छे मान्छे हो कि मेशिन? हाम्रो शिक्षा पद्धतिले विद्वान् जन्माउँदै छ कि खेताला जनशक्ति? कसरी लेखिँदै छ काव्य र यसको सारमा के छ? पढ्नु र पढाउनुमा जीवन र जगत् छ कि बाहिरी संसारको विनिमय?

ज्ञान अन्तर उज्यालो हो कि आर्जनको भन्याड? मानव जीवन रहस्य हो कि समस्या? सत्यको परख कसरी गर्ने? बाँच्नुको दर्शन के हो? लेख्नु आनन्द हो कि परिवर्तन? दुवै हो कि, दुवै होइन? मेरा अक्षरहरू मैलाई सोधिरहन्छन् र आफ्नै प्रश्नले आफैँ थिल्लिलो हुन्छु, आफैँ निश्चुक हुन्छु ।

लेखुअधि म आफैँलाई विनम्रतापूर्वक सोध्छु, लेखे के हो, पढ्ने के हो? पढ्ने पाठक को हो? यही विषय नलेखे के हुन्छ? मैले नलेखे के हुन्छ र अहिल्यै नलेखे के हुन्छ? साँच्चैँ कहिल्यै नलेखे के हुन्छ? लेख्दै नलेखे के हुन्छ? लेखु भन्नु त आफैँ पोखिनु हो। पोखिनुअधि पूर्ण रूपमा भरिनु जरुरी छ। आज कुन लेखक कहाँबाट कुन अमृत बिन्दु टिपेर कसरी भरिने हो?

चक्र शरीरमा पनि छ र समाजमा पनि छ। षड्चक्रभन्दा माथि छ, सहस्रार चक्र। जीवनका गिर्खागिर्खाभन्दा माथि छ, साधनापूर्ण विजय प्राप्त गरेपछि अनुभूत हुने त्यो उपल्लो मेधा शक्ति। लेखनको उद्देश्य त त्यतै जाने र लैजाने हो। एकलै गएर कहाँ पुगिन्न। सँगै जानु छ समाजसँगै, सँगसँगै र हिँड्न नसक्नेलाई पनि सँगसँगै लैजानु छ अक्षरको बाटो हिँडाएर – *संगच्छध्वं संवदध्वं सं वो मनांसि जानताम्।*

महाकाव्य परम्परा र अग्नि

महाकाव्य परम्परा महाजीवन परम्परा भएर समाजमा लपक छ। रामायण र महाभारत हुन् वा अन्य विविध धार्मिक ग्रन्थहरू।

भानुभक्त आचार्यको रामायण, शाकुन्तल आदि देवकोटेली महाकाव्य विरासत, आफैं ताल खोजेको चिसो चुलो, नरसिंह अवतार आदि हुँदै बगेको महाकाव्य परम्परामा अग्नि भएर मिसिन पाउँदा मभिन्न खुसीको भर्भराउँदो ज्वाला उठेको छ ।

यसो भन्नु मेरो धृष्टता पनि होला तर भन्न मन छ – आज अग्निलाई साथमा राखेर यसरी उभिन पाउँदा सीमान्तकृत कर्ण, नेपाली धराको बहुलता र जनताको मुक्ति आवाज एकै पटक सम्मानित भएको महसुस गरेको छु ।

लेखकीय सत्ताको सर्वोच्चता

मान्छेभिन्नको मनुष्यत्व र त्यही मनुष्यत्वको अविभाज्य स्वतन्त्र चेतना मान्छेको मूलशक्ति हो । स्वतन्त्र मान्छेले मात्र स्वतन्त्र धारणा बनाउन सक्छ र त्यही धारणाको स्वस्फूर्त नित्य निमग्नता लेखनको जग हो । आदेश, उपदेश वा कुनै पनि निर्देशनको परिधीय सीमा लेखनसत्ता हुन सक्तैन । हरेक लेखक आफ्नो स्वाधीन लेखकीय सत्ताको स्वतन्त्र संविधान आफैं बनाउँछ, बनाउन पाउनुपर्छ ।

नीति कि अनुभूति? बोध कि अवधारणा? परिवर्तन कि रूपान्तरण? अन्तरबोध कि वचनको भारी? चित्र र चरित्रको भित्री भेद खुट्टिएन भने लेखकीय इमान मर्छ। लेखकीय इमान मर्नु भनेको व्यक्ति स्वतन्त्रता र लेखकीय सत्ताको संयुक्त मृत्यु हो।

कुनै योगीको ब्रह्मस्वरूप आनन्द र कविता उज्यालोको आलम्बन, मलाई उस्तै उस्तै लाग्छ। चैतन्यबोध गरेको योगी त्यो चरम आनन्द बताउन सक्तैन तर एउटा कवि त्यही आनन्दमा पुगेपछि बल्ल उपल्लो कविता लेख्न शुरू गर्छ र काव्य निर्माण हुन्छ। कविता भन्नु आफैँलाई बिसिँएपछिको आफ्नै बोधको उपल्लो कोटिको उज्यालो हो।

र अन्त्यमा

आजको यो क्षण मेरो जीवनकै उपल्लो खुसीको क्षण हो। मेरो लेखन कर्मले फेरि एक पटक सामाजिक स्वीकृति पाएको छ।

जीवनमा यो ठाउँमा यसरी उभिन आइपुग्छुजस्तो लागेको पनि थिएन। अक्षर, समय र ईश्वरलाई धन्यवाद।

यतिखेर अग्नि महाकाव्यको पात्र ठुले कामीलाई सम्झेको छु। छेलाडी विश्वकर्मा र जुनीमायालाई सम्झेको छु। अर्धनग्न शरीर लिएर आरनमा प्यात्त निदाइरहेका तिनका सन्तानलाई सम्झेको छु।

मैले खोज्दै हेर्दै हिँडेका आरनहरू सम्झेको छु। त्यहाँका अग्निज्वाला सम्झेको छु। आफैँभित्रका निजी आवेग, संवेग सम्झेको छु र आफ्नै सात वर्षकी नातिनी आयरालाई सम्झेको छु, जो अग्नि लेख्ने बेला मेरो काखमा लुटुक्क निदाउँथी।

सम्झनाको यो उज्यालो, मेरो अन्तरको उज्यालो र त्यो परको परम दिव्य उज्यालो एकाकार होस्, चैतन्यतर्फको अक्षर यात्रा जारी राख्न सकूँ। अक्षर ईश्वर हो र यसैको पूजामा निरन्तर निरन्तर लागि रहनु सकूँ। सबैको आशीर्वाद मिलोस्।

सबैलाई साधुवाद।

सबैलाई धन्यवाद।

सबैलाई नमस्कार।

सदस्य सचिव कल्पना पराजुलीज्यूका तर्फबाट धन्यवाद ज्ञापन

गुठीका अध्यक्षज्यू, डा. सुरेशराज शर्माज्यू, जगदम्बा-श्रीबाट सम्मानित दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यू, मदन पुरस्कारबाट सम्मानित 'अग्नि' का स्रष्टा डा. नवराज लम्सालज्यू तथा आदरणीय भद्र महिला तथा सज्जन वृन्द ।

नेपाली भाषा, साहित्य, कला-संस्कृतिलाई माया गर्ने समग्र विद्वत् समाजप्रति हार्दिक आभार । यहाँहरूको उपस्थिति र माया हाम्रा लागि विशेष छ । यहाँहरू सबैलाई हार्दिक धन्यवाद ।

डा. सुरेशराज शर्माज्यू, देशको सबभन्दा महत्त्वपूर्ण विषय हुनुपर्ने 'शिक्षा र शिक्षा क्षेत्र' को समसामयिक व्याख्यानका निम्ति यहाँलाई हार्दिक धन्यवाद । प्रारम्भिक बाल विकास (अर्लि चाइल्डहुड डेभलेपमेन्ट – इसिडि) शिक्षा विशेषज्ञका नाताले शैक्षिक यात्राको अर्को छेउमा भएपनि, म आफैं एक शिक्षक भएको कारण व्यक्तिगत रूपमा यहाँको उपस्थिति र अर्थपूर्ण शब्दहरूकोलागि आभारी छु ।

आदरणीय दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यू, भारतमा नेपाली भाषा, साहित्यको प्रचारप्रसारमा सम्पूर्ण जीवन समर्पित गर्नुहुने यहाँप्रति हाम्रो समाज सदैव ऋणी रहनेछ। नेपालबाहिरबाट साहित्यसेवामा तल्लीन रहेर बनारसमा नेपाली विरासत जोगाउन गरिरहनु भएका कामहरू प्रेरणादायी छन्। यहाँलाई सम्मान गर्न पाएकोमा गुठी परिवार हर्षित छ। यहाँलाई धेरै-धेरै धन्यवाद।

डा. नवराज लम्सालज्यू, यहाँको पुस्तकले काव्य मार्फत सरल भाषामा नेपाली इतिहास, राजनीतिक तथा सामाजिक सम्बन्धका विविध आयामको व्याख्या गर्दै समाजमा रहेको विभेदको अन्त्यका लागि आवाज बुलन्द गरेको छ। एक अन्तरालपछि काव्य विधा सम्मानित भएको छ। यो मौका दिनुभएकामा यहाँलाई धन्यवाद।

रातो बङ्गला स्कूल, मदन पुरस्कार पुस्तकालय, स्टुडियो आकार र समारोह आयोजनाका लागि सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्णलाई धन्यवाद।

यस समारोहमा यहाँ पाल्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरू, समारोहलाई घर-घर पुऱ्याइदिनुहुने पत्रकार मित्रहरू, आजको यस समारोहसम्म

आइपुग्दा प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष सल्लाह-सुझाव दिनुहुने शुभचिन्तक तथा
गुठीका सम्पूर्ण सदस्यहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ।

यहाँहरू सबैको जय होस् ।

मदन पुरस्कार गुठीबारे

मदन पुरस्कार स्थापना हुने घोषणा सर्वप्रथम २०१२ साल असोज १० गते भएको थियो।

२०१२ साल मङ्सिर २८ गतेका दिन मदन पुरस्कार गुठीको दानपत्रमा सहिछाप भयो। त्यसपछि पुस १ गतेका दिन ल.पु. पोता रजिस्ट्रेसन अड्डामार्फत सो कागत रजिस्ट्रेसन पास भएको हो।

पछि संस्था रजिस्ट्रेसन ऐन, २०१६ बमोजिम २०२० साल कार्तिक ३ गते ललितपुर म्याजिस्ट्रेट अफिस मार्फत यो दर्ता भएको छ र ल.पु. जिल्ला कार्यालयबाट पुनर्नवीकरण हुँदै आएको छ।

२०२५ सालसम्म गुठीले चार-चार हजारका जम्मा चार ओटा पुरस्कार प्रत्येक वर्ष दिन सक्ने व्यवस्था थियो। त्यसपछि दस-दस हजार रूपियाँका दुई ओटा पुरस्कार दिने व्यवस्था भयो। अनि २०३३ सालदेखि एउटा मात्र पच्चीस हजारको, २०४० सालदेखि तीस हजारको, २०४२ सालदेखि चालीस हजारको र २०४३ सालदेखि पुरस्कार पचास हजारको भयो। त्यसपछि २०५१ सालदेखि पुरस्कार १ लाखको दिने गरी नियममा संशोधन गरिएको हो। २०६१ सालको पुरस्कार राशी २ लाख रूपियाँको थियो भने २०७५ सालबाट पुरस्कार राशी ४ लाख रूपियाँ भएको छ।

मदन पुरस्कार सम्बन्धी कार्यप्रणालीमा “एकपटक मदन पुरस्कार पाइसकेका व्यक्तिलाई साधारणतः अर्कोपटक पुरस्कार दिइने छैन” भन्ने धारा थपिएको छ।

संवत् २०१३ देखि मदन पुरस्कारबाट सम्मानित स्रष्टाहरूको सूची^१

(१) २०१३

गद्य—* 'हाप्रो लोक संस्कृति' श्री सत्यमोहन जोशी
सामाजिक शास्त्र— 'जनरल भीमसेन थापा' श्री चित्तरञ्जन नेपाली
विज्ञान— *'अधिकविभव स्थिरविद्युत् उत्पादक' डा. बलराम जोशी

(२) २०१४

गद्य— *'मन' श्री लीलाध्वज थापा
विज्ञान— *'मृत्तिका उद्योग' श्री करूणाकर वैद्य

(३) २०१५

गद्य— 'कवि व्यथित र काव्यसाधना' श्री कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान
विज्ञान— *'उद्यान' श्री गंगाविक्रम सिजापति

(४) २०१६

गद्य— *'महाकवि देवकोटा' श्री नित्यराज पाण्डे

---

^१ *अमुद्रित अवस्थामा पुरस्कृत।

(५) २०१७

पद्य- *‘विस्फोट’

सामाजिक शास्त्र- *‘नेपाली राष्ट्रिय मुद्रा’

श्री भीमनिधि तिवारी

श्री सत्यमोहन जोशी

(६) २०१८

गद्य- *‘नयाँ सडकको गीत’

श्री रमेश ‘विकल’

(७) २०१९

पद्य- *‘आमाको सपना’

श्री गोपालप्रसाद रिमाल

(८) २०२०

पद्य- ‘नैषधीय चरित’ अनु.

सामाजिक शास्त्र – ‘जोसमनी सन्त परम्परा र साहित्य’ श्री जनकलाल शर्मा

श्री कोमलनाथ अधिकारी

(९) २०२१

गद्य- ‘नेपाली भाषा र साहित्य’

पद्य- ‘प्राकृत पोखरा’

सामाजिक शास्त्र- ‘प्राचीन हिन्दु अर्थशास्त्र’

विज्ञान- *‘वस्त्र-निर्माणकला’

श्री बालकृष्ण पोखरेल

श्री मुकुन्दशरण उपाध्याय

श्री नवराज चालिसे

श्री लक्ष्मीबहादुर श्रेष्ठ

(१०) २०२२

गद्य- ‘शिरीषको फूल’

श्री पारिजात

(११) २०२३

गद्य- 'स्रष्टा र साहित्य'

पद्य- 'मानव महाकाव्य'

श्री उत्तम कुँवर

श्री मोदनाथ 'प्रश्रित'

(१२) २०२४

गद्य- 'एब्स्ट्रयाक्ट चिन्तन प्याज'

सा. शास्त्र- 'नेपालको छापाखाना र पत्रपत्रिकाको इतिहास'

श्री शंकर लामिछाने

श्री ग्रीष्मबहादुर देवकोटा

(१३) २०२५

गद्य- 'टिपन-टापन'

पद्य- 'मङ्गली कुसुम'

श्री पारसमणि प्रधान

श्री धर्मराज थापा

(१४) २०२६

साहित्य- 'बेलाइततिर बरालिंदा'

श्री ताना सर्मा

(१५) २०२७

दर्शन-विज्ञान- 'नेपाली निर्वचनको रूपरेखा' श्री महानन्द सापकोटा

(१६) २०२८

दर्शन-विज्ञान - 'कर्णाली लोक संस्कृति'

संयुक्त रूपमा- श्री सत्यमोहन जोशी, श्री स्थिरजङ्गबहादुर सिंह,

श्री विहारीकृष्ण श्रेष्ठ, श्री चूडामणि 'बन्धु' र श्री प्रदीप रिमाल

(१७) २०२९

साहित्य – ‘आगोका फूलहरू हुन् आगोका फूलहरू होइनन्’ श्री ईश्वरवल्लभ

(१८) २०३०

दर्शन-विज्ञान – ‘लिच्छविकालका अभिलेख’ श्री धनवज्र वज्राचार्य

(१९) २०३१

(कसैलाई पनि प्रदान गरिएन)

(२०) २०३२

साहित्य – ‘आगत’

श्री भवानी भिक्षु

(२१) २०३३

(कसैलाई पनि प्रदान गरिएन)

(२२) २०३४

‘लेखनाथ पौड्यालको कवित्वको विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन’

डा. वासुदेव त्रिपाठी

(२३) २०३५

‘घामका पाइलाहरू’

श्री ध.च. गोतामे

(२४) २०३६

‘नेपालका परम्परागत प्रविधि’

डा. छविलाल गजुरेल र श्री करुणाकार वैद्य

(२५) २०३७

‘नरसिंह अवतार’

श्री जगदीशशमशेर राणा

(२६) २०३८

‘नदी किनाराका माझी’

श्री मोहन कोइराला

(२७) २०३९

‘माधवी’

श्री मदनमणि दीक्षित

(२८) २०४०

‘अलिखित’

श्री ध्रुवचन्द्र गौतम

(२९) २०४१

‘प्रत्यागमन’

श्री कञ्चन पुडासैनी

(३०) २०४२

‘वैकुण्ठ एक्सप्रेस’

श्री मोहनराज शर्मा

(३१) २०४३

‘लिच्छवि संवत्को निर्णय’

श्री नयराज पन्त

(३२) २०४४

‘उत्सर्ग प्रेम’

श्री राजेश्वर देवकोटा

(३३) २०४५

‘ज्योति, ज्योति, महाज्योति’

श्री दौलतविक्रम विष्ट

(३४) २०४६

‘नेपालको प्रजातान्त्रिक आन्दोलनमा नेपाल प्रजापरिषद्को भूमिका’

श्री राजेश गौतम

(३५) २०४७

‘मृत्युञ्जय महाकाव्य’

श्री भानुभक्त पोखरेल

(३६) २०४८

‘पागलबस्ती’

श्री सरूभक्त

(३७) २०४९

‘पाल्पामा प्रजातान्त्रिक आन्दोलनका सय दिन (वि.सं. २००७)’

श्री भवेश्वर पंगेनी

(३८) २०५०

‘माध्यमिक नेपाली गद्याख्यान’

श्री शरदचन्द्र शर्मा भट्टराई

(३९) २०५१

‘सही शब्द’

फादर विलियम बर्क

(४०) २०५२ 'योजनगन्धा'	श्री विनोदप्रसाद धिताल
(४१) २०५३ 'नेपाली राष्ट्रिय झण्डा'	श्री दयाराम श्रेष्ठ
(४२) २०५४ 'विसर्जन' कथा सङ्ग्रह	श्री लोकेन्द्रबहादुर चन्द
(४३) २०५५ 'दुःखान्त नाटकको सृजना परम्परा'	डा. केशवप्रसाद उपाध्याय
(४४) २०५६ 'अतिरिक्त अभिलेख'	श्री दिनेश अधिकारी
(४५) २०५७ 'नेपालको सिमाना'	श्री बुद्धिनारायण श्रेष्ठ
(४६) २०५८ 'अभिनव संस्कृति कोष'	श्री हरिराम जोशी
(४७) २०५९ 'नेपाली कानूनको ऐतिहासिक रूपरेखा'	श्री रेवतीरमण खनाल

(४८) २०६० 'नयाँ ईश्वरको घोषणा'	श्री गोपाल पराजुली
(४९) २०६१ 'पल्पसा क्याफे'	श्री नारायण वाग्ले
(५०) २०६२ 'राधा'	श्री कृष्ण धरावासी
(५१) २०६३ 'छापामारको छोरो'	श्री महेशविक्रम शाह
(५२) २०६४ 'अन्तर्मनको यात्रा'	श्री जगदीश घिमिरे
(५३) २०६५ 'एक हातको ताली'	श्री युवराज नयाँघरे
(५४) २०६६ 'नेपालका बालीनाली र तिनको दिगो खेती'	श्री नरबहादुर साउद
(५५) २०६७ 'जीवन काँडा कि फूल'	श्री इमक घिमिरे

(५६) २०६८

‘सेतो धरती’

श्री अमर न्यौपाने

(५७) २०६९

‘दमिनी भीर’

श्री राजन मुकारूड

(५८) २०७०

‘खलंगामा हमला’

श्री राधा पौडेल

(५९) २०७१

‘खुसी’

श्री विजय कुमार

(६०) २०७२

‘ऐना’

श्री रामलाल जोशी

(६१) २०७३

‘धृतराष्ट्र’

श्री घनश्याम कँडेल

(६२) २०७४

‘योगमाया’

श्री नीलम कार्की निहारिका

(६३) २०७५

रणहार

श्री योगेश राज

(६४) २०७६

‘महारानी’

श्री चन्द्रप्रकाश बानियाँ

(६४) २०७७

‘लिम्बुवानको लिम्बुवानको ऐतिहासिक दस्तावेज सङ्ग्रह (सम्बत् १७१९-२०२०
वा सन् १६६२ - १९६३)’

श्री भगिराज इङ्नाम

(६४) २०७८

‘अग्नि’

डा. नवराज लम्साल

७. कुनै साल पुरस्कार वितरण हुन नसकेमा त्यसको रकमबाट विद्वत्वृत्ति दिने पनि नियम छ। आजसम्म चार जनालाई मदन पुरस्कार विद्वद्वृत्ति प्रदान गरिएको छ –

१. श्री चूडामणि बन्धु – २०२०
२. श्री राममणि रिमाल – २०२३/२४
३. श्री कोमलप्रसाद सुवेदी – २०२५
४. श्री जयराज आचार्य – २०३५/३६

८. श्री कमलमणि दीक्षितको सम्पादनमा गुठीको मुखपत्र त्रैमासिक ‘नेपाली’ गुठीका समाचार तथा अरू लेख-निबन्धहरू लिएर २०१६ सालदेखि नियमित रूपले प्रकाशित भइरहेकोमा हाल प्रकाशन स्थगित छ।

९. प्रत्येक वर्ष कलकत्तामा डाक्टरी पढ्न जाने दुई विद्यार्थीको छनोट गर्ने काम पनि गुठीले संवत् २०१३-१४ सालदेखि गर्दै आएको छ।

१०. २०४५ सालमा गुठीले छुट्टै पुरस्कार 'जगदम्बा-श्री'को पनि स्थापना गरेको छ।

११. २०६१ साल मङ्सिर २८ गते प्रारम्भ गरेर २०६२ साल मङ्सिर २७ गतेसम्म गुठीको स्वर्णवर्ष विभिन्न कार्यक्रम गरी मनाइयो।

पुरस्कार जगदम्बा-श्री : सामान्य जानकारी

१. आफ्ना संस्थापिका स्व. रानी जगदम्बाकुमारी देवीको स्मृति चिरस्थायी राख्ने उद्देश्यले गुठीले यो पुरस्कार, जगदम्बा-श्री स्थापना गरेको हो।

२. गुठीको साधारण सभाद्वारा स्व. रानी जगदम्बाको पैतालीस दिनको अवसरमा मिति २०४५/६/१/२ का दिन यो पुरस्कार विधिवत् स्थापना भएको हो।

३. यो पुरस्कार मदन पुरस्कार सरह अर्थात् (हाललाई) रू. ४,००,०००।- को छ।

४. यो पुरस्कार कसरी, कसलाई, कुन प्रक्रियाले दिनु उचित हुन्छ भनी नेपाली बुद्धिजीवीहरूलाई पत्रपत्रिका र नेपाल टेलिभिजनबाट पनि आह्वान गरी सुझाव मागिएको थियो र ती सबै प्राप्त राय सुझावहरूको यथोचित कदर गर्दै गुठीले छलफल गरी मिति २०४५।१२।३०।४ का दिन 'जगदम्बा-श्री' सम्बन्धी नियमहरू पारित गर्‍यो। यी नियमहरूको मसौदा गर्ने काम पनि, 'मदन पुरस्कार' स्थापना हुँदा संवत् २०१२ सालमा गुठीको दानपत्र-नियमावलीहरू सबै तर्जुमा गर्ने, श्री शम्भुप्रसाद ज्ञवालीद्वारा नै भएको हो।

५. 'जगदम्बा-श्री' वितरण गर्नेबारेको कार्य-प्रणाली मदन पुरस्कार गुठीको नियमावलीको परिच्छेद ५-क अन्तर्गत नियम ३६ को उप-नियम (क) देखि (ज) सम्ममा परेका छन्। त्यस बाहेक मदन पुरस्कार गुठीको ज्ञापनपत्रको दफा २ (उद्देश्य) अन्तर्गत पनि निम्नअनुसार एउटा उपदफा थपिएको छः-

“श्रव्य, दृश्य वा अरू किसिमका कृतित्वहरूबाट नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिमा उल्लेख्य योगदान गर्ने व्यक्ति र शैक्षिक, सामाजिक वा सांस्कृतिक माध्यमबाट नेपाली भाषाको समुन्नतिमा उल्लेख्य योगदान गर्ने व्यक्तिहरू मध्येबाट वर्षेवर्ष छनोट गरी सम्मानयोग्य ठहरिएका व्यक्तिलाई मदन पुरस्कार संस्थापिका स्व. श्री रानी जगदम्बाकुमारी देवीको स्मृतिमा 'जगदम्बा-श्री' नामले मदन पुरस्कार सरहको अर्को पुरस्कार प्रदान गर्ने।”

६. जगदम्बा-श्री पुरस्कारका लागि नेपाली भाषाको सेवालार्ई नै एक मात्र आधार मानिएको छ। वर्ण, लिङ्ग, धर्म, जात वा जातीयताको कुनै बन्धन वा विशेष ग्राह्यता यसमा रहँदैन। मरणोपरान्त जगदम्बा-श्री पुरस्कार साधारणतया प्रदान गरिँदैन। प्रत्येक वर्ष गठन गरिने छनोट समितिले सङ्कलन गरेका नामावलीबाट छानी एकमतले सिफारिस गरेको व्यक्तिलाई यो पुरस्कार दिइन्छ।

पुरस्कार जगदम्बा-श्री विवरण

१. संवत् २०४५ को पुरस्कार श्री नारायणगोपाललाई “तीन दशकभन्दा बढी समयदेखि सङ्गीतको माध्यमबाट नेपाली भाषाका गीतहरूलाई देश तथा विदेशमा समेत लोकप्रिय बनाउनमा उल्लेखनीय योगदान गरे बापत।”

२. संवत् २०४६ को पुरस्कार मह-जोडी (श्री मदनकृष्ण श्रेष्ठ र श्री हरिवंश आचार्यको जोडी) लाई “श्रव्य-दृश्य प्रहसनका माध्यमबाट नेपाली भाषालाई देश विदेशमा लोकप्रिय बनाउन प्रशंसनीय कार्य गरे बापत।”

३. संवत् २०४७ को पुरस्कार सिक्किमका श्री नरबहादुर भण्डारीलाई “नेपाली भाषा र साहित्यको समुन्नतिमा व्यक्तिगत तथा संस्थागत स्तरमा असाधारण योगदान गरे बापत।”

४. संवत् २०४८ सालको पुरस्कार कवि केदारमान व्यथितलाई “उत्कृष्ट काव्य कृतित्व र विभिन्न संस्थागत माध्यमबाट नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिका निमित्त आधा शताब्दीभन्दा बढी समयदेखि अनवरत रूपमा सृजनशील र क्रियाशील रही नेपाली भाषा र साहित्यको प्रतिष्ठा बढाए बापत।”

५. संवत् २०४९ को पुरस्कार नेपाली साहित्य सम्मेलन दार्जीलिङलाई “स्थापनाकाल विक्रम संवत् १९९१ देखि नै नेपाली भाषा र साहित्यको संरक्षण, प्रवर्द्धन र श्रीवृद्धिका निमित्त अनवरत क्रियाशील रही असाधारण संस्थागत योगदान गरे बापता”

६. संवत् २०५० को पुरस्कार श्रीमती तारादेवीलाई “गत चारदशकदेखिको अथक साधनाद्वारा गायन कलामा उत्कृष्टता हासिल गरी नेपाली भाषालाई स्वदेशभित्र र बाहिर समेत सङ्गीतको मधुरिमाद्वारा लोकप्रिय बनाई नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धि गर्नमा उल्लेखनीय योगदान गरिरहे बापता”

७. संवत् २०५१ को पुरस्कार श्री इन्द्रबहादुर राईलाई “विगत ४५ वर्षदेखि नेपाली साहित्य साधनामा निरन्तर संलग्न रही कथा, उपन्यास, निबन्ध र समालोचना आदि विविध विधामा नवीन प्रवृत्तिका उत्कृष्ट रचनाहरूद्वारा नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिका निमित्त अति विशिष्ट योगदान गरे बापता”

८. संवत् २०५२ को पुरस्कार कोहिमा, नागाल्याण्ड, भारतका श्री हरिप्रसाद ‘गोर्खा’ राईलाई “विगत ६ दशकभन्दा बढी समयदेखि अविच्छिन्न रूपले नेपाली भाषा र साहित्यको संवर्द्धनका निमित्त विभिन्न माध्यमबाट उल्लेखनीय सेवा प्रदान गरिरहे बापता”

९. संवत् २०५३ को पुरस्कार मोगोक, म्यान्मारका श्री ठाकुरप्रसाद गुरागाईंलाई “म्यानमारमा बसोबास गर्ने नेपाली मूलका बर्मेलीहरूका माझमा नेपाली भाषाको प्रचार-प्रसार र संवर्द्धनमा असाधारण योगदान गरी नेपाली भाषालाई जीवित राखेर यसको श्रीवृद्धि गर्नमा समर्पित भए बापता।”

१०. संवत् २०५४ को पुरस्कार गायक कलाकार श्री अम्बर गुरुडलाई “विगत चार दशक यता सङ्गीत-साधनामा निरन्तर लगनशील रही साङ्गीतिक माध्यमद्वारा नेपाली कला र संस्कृतिको उत्थानका साथै नेपाली भाषा साहित्यको श्रीवृद्धि गर्न योगदान गरे बापता।”

११. संवत् २०५५ को पुरस्कार वरिष्ठ साहित्यकार श्री गोविन्दबहादुर मल्ल “गोठाले”लाई “नेपाली भाषा-साहित्यका विविध विधामा-खास गरेर कथा, नाटक र उपन्यासमा – गत पाँच दशकभन्दा बढी समयदेखि उच्च दर्जाका कृतिहरूको सिर्जना गरी नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिका लागि उल्लेखनीय योगदान गरे बापता।”

१२. संवत् २०५६ को पुरस्कार नेपाली शिक्षा परिषद्लाई “भाषा र साहित्यतर्फ निरन्तर सक्रिय रही विभिन्न संस्थागत क्रियाकलापका माध्यमबाट नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिका लागि उल्लेखनीय योगदान गरे बापता।”

१३. संवत् २०५७ को पुरस्कार जनकविकेशरी श्री धर्मराज थापालाई “श्रव्य-पाठ्य माध्यमबाट आधा शताब्दीभन्दा लामो समय नेपाली भाषाको सेवा गरी नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिमा विशिष्ट योगदान गरे बापता”

१४. संवत् २०५८ को पुरस्कार श्री डायमनशमशेर राणालाई “विगत आधा शताब्दिदेखि नेपाली साहित्यको आराधनामा संलग्न भई गद्याख्यानद्वारा उल्लेखनीय योगदान गरिरहे बापता”

१५. संवत् २०५९ को पुरस्कार श्री कृष्णप्रकाश श्रेष्ठलाई “नेपाली भाषाको सिर्जना, अनुसन्धान तथा प्रचार-प्रसारमा कष्टसाध्य रूपमा संलग्न भई चार दशकअघिदेखि नेपाली वाङ्मयको सेवामा समर्पित भइरहे बापता”

१६. संवत् २०६० को पुरस्कार श्री अली मियाँलाई “विगत ६ दशकभन्दा बढी समयदेखि लोकगीत गायन र काव्यसृजनाद्वारा नेपाली लोकसंस्कृति तथा नेपाली भाषालाई समृद्ध तुल्याउन निस्पृह, निर्लिप्त र निरन्तर योगदान गरिरहे बापता”

१७. संवत् २०६१ को पुरस्कार श्री फणीन्द्रराज खेतालालाई “आधा शताब्दीभन्दा अघिदेखि नेपाली भाषा शिक्षणका साथै अनवरत रूपमा साहित्यसेवामा लागी नेपाली भाषामा उल्लेख्य योगदान गरिरहे बापता”

१८. संवत् २०६२ को पुरस्कार श्री भैरव रिसाललाई “गत आधा शताब्दीदेखि नेपाली छापादेखि विद्युतीय माध्यमसम्म पूर्ण रूपले संलग्न रही नेपाली पत्रकारितालाई संवर्द्धन गर्दै नेपाली भाषाको विकासमा अद्यापि उल्लेखनीय योगदान गरे बापता”

१९. संवत् २०६३ को पुरस्कार डा. तीर्थबहादुर श्रेष्ठलाई “नेपालीहरूलाई विज्ञानको ज्ञान गराउने कार्यमा संलग्न भई दशकौँदेखि उत्कृष्टताका साथ नेपाली भाषाको सेवामा निरन्तर लागि रहे बापता”

२०. संवत् २०६४ को पुरस्कार श्री कृष्णप्रसाद पराजुलीलाई “व्याकरण, गीत, कविता, बालसाहित्य तथा संस्कृति लगायत विविध विधामा अनेकानेक ग्रन्थको सिर्जना गरी नेपाली वाङ्मयको अतुलनीय तथा अनवरत भाषासेवा गरिरहे बापता”

२१. संवत् २०६५ को पुरस्कार श्री रामशरण दर्नाललाई “लोकसङ्गीत र बाजाको सङ्कलन, अध्ययन अनुसन्धान तथा लेखनका माध्यमले गत ३ दशकदेखि अनवरत रूपमा कार्यरत रही नेपाली भाषाको श्रीवृद्धिमा योगदान गरिरहे बापता”

२२. संवत् २०६६ को पुरस्कार डा. राजेन्द्र विमललाई “गत चार दशकदेखि मिथिला क्षेत्रमा मैथिली भाषी विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषामा शिक्षित गराई

विद्वान् बनाउने पुनीत कार्यका साथै नेपाली भाषामा अनेकानेक ग्रन्थ रचना गरी नेपाली भाषा वाङ्मयलाई समृद्ध तुल्याउने काम समेत गरिरहे बापता”

२३. संवत् २०६७ को पुरस्कार कवि श्री दुर्गालाल श्रेष्ठलाई “गत छ दशकदेखि आफ्नो मातृभाषा तथा नेपाली भाषामा अत्यन्त सुमधुर गीत, कविता, काव्य तथा बालसाहित्य लेखी नेपाली वाङ्मयलाई समृद्ध तुल्याउने कार्य गरिरहे बापता”

२४. संवत् २०६८ को पुरस्कार संशोधन मण्डललाई “गत छ दशकभन्दा बढी समयदेखि नेपाली इतिहास र संस्कृतिका अतिरिक्त ज्योतिष, गणित, व्याकरण र साहित्यका फाँटमा गुरूकुलीय संगठित र संस्थागत प्रयासबाट प्रामाणिक अनुसन्धान गरी तिनको प्रकाशन तथा प्रचारका लागि ‘पूर्णिमा’ पत्रिकाको निरन्तर प्रकाशन गरेर नेपाली वाङ्मयको सेवा र श्रीवृद्धिमा निरन्तर रूपले उल्लेखनीय योगदान गरिरहे बापता”

२५. संवत् २०६९ को पुरस्कार श्री रत्नशमशेर थापालाई “गत पाँच दशकदेखि नेपाली गीत र कविता लेखनमा निरन्तर लागेर नेपाली भाषाको उन्नयन र श्रीवृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान गरिरहे बापता”

२६. संवत् २०७० को पुरस्कार श्री शिव रेग्मीलाई “साहित्यिक पत्रकारिताको अन्वेषण, पत्रपत्रिकाको संकलन, समीक्षा, समालोचना तथा लेखनद्वारा नेपाली भाषाको अविरल रूपमा सेवा गरिरहे बापता”

२७. संवत् २०७१ को पुरस्कार श्रीमती अङ्गूरबाबा जोशीलाई “नेपालमा नारी शिक्षाको प्रचार प्रसार एवं प्रवर्द्धनका साथै नेपाली भाषा साहित्यको श्रीवृद्धिमा निरन्तर दीर्घसाधना गरी उल्लेख्य योगदान पुऱ्याइरहे बापता”

२८. संवत् २०७२ को पुरस्कार श्री लीलबहादुर क्षेत्रीलाई “६० वर्षभन्दा लामो समयदेखि नेपाली भाषा र साहित्यको श्रीवृद्धिका लागि निरन्तर समर्पित रहनुभएकाले”

२९. संवत् २०७३ सालको पुरस्कार श्री दुर्गा बराल “वात्स्यायन’लाई ‘समसामयिक विषय र विसङ्गतिहरूलाई कार्टुन चित्रमा छोटो र प्रभावकारी भाषिक अभिव्यक्तिको प्रयोग गरी समाजमा सचेतना जगाउँदै निरन्तर नेपाली भाषाको सेवा गरिरहनु भएकाले”।

३०. संवत् २०७४ सालको पुरस्कार श्री शान्तदास मानन्धरज्यूलाई “बाल साहित्यको विकास, विस्तार तथा प्रवर्धनमा पाँच दशकदेखि निरन्तर समर्पित रहनु भएकाले”।

३१. संवत् २०७५ सालको पुरस्कार श्री बैरागी काइँलाज्यू (तील विक्रम नेम्बाड) लाई "लिम्बू भाषा तथा मुन्धुम संस्कार र संस्कृतिको अध्ययन-अनुसन्धान तथा अभिलेखन गरी नेपाली वाङ्मयको समृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान गर्नु भएकाले"।

३२. संवत् २०७६ सालको पुरस्कार श्री शान्ति ठटालज्यूलाई "गत छ (६) दशकदेखि नेपाली गीत-सङ्गीत क्षेत्रमा समर्पित रही गीत-सङ्गीत क्षेत्रको उन्नयनमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याउनुभएकाले"।

३३. संवत् २०७७ सालको जगदम्बा-श्री सम्मान श्री भैरवबहादुर थापाज्यूलाई "नेपाली नृत्य विधाको अध्ययन-अनुसन्धान गरी सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक ज्ञान मार्फत नृत्यक्षेत्रको उन्नयनमा विशिष्ट योगदान गरेकाले"।

३४. संवत् २०७८ सालको जगदम्बा-श्री सम्मान श्री दुर्गाप्रसाद श्रेष्ठज्यूलाई "नेपालको चलचित्र इतिहासको प्रारम्भिक कालमा उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गरेका तथा भारतमा नेपालको पुरानो बनारस विरासत जोगाउन कार्यरत, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपाली भाषा, साहित्यसेवामा तल्लीन रहेर नेपाली साहित्यिक पत्रिका 'उदय' को आठ दशकदेखिको प्रकाशनलाई निरन्तरता दिँदै नेपाली वाङ्मयको श्रीवृद्धिमा विशिष्ट योगदान गरे बापत"।

मदन पुरस्कार गुठीको स्वर्णवर्षमा सम्मानित व्यक्तित्व र
संस्थाहरू

१. श्री आर.डी. 'प्रभास' चटौत
२. श्री घटराज भट्टराई
३. श्री चूडामणि रेग्मी
४. श्री दिलबहादुर नेवार (शिलाड)
५. श्री भरतराज पन्त
६. श्री मणिराज उपाध्याय
७. श्री रमेश खकुरेल
८. श्रीमती राधिका राया
९. श्री श्यामदास वैष्णव
१०. श्री वसन्तकुमार शर्मा नेपाल
११. म्युजिक नेपाल
१२. रत्न पुस्तक भण्डार

मदन पुरस्कार/जगदम्बा-श्री विद्वत् प्रवचनका लागि आमन्त्रित
विद्वान्/विदुषीहरू

- २०२९ सिद्धिचरण श्रेष्ठ
२०३० सूर्यबहादुर शाक्य
२०३१ मदन पुरस्कार समारोह भएना
२०३२ नयनबहादुर खत्री
२०३३ मदन पुरस्कार समारोह भएना
२०३४ जगतमोहन अधिकारी
२०३५ लैनसिंह वाङ्देल
२०३६ कृष्णवम मल्ल
२०३७ रणधीर सुब्बा
२०३८ केदारमान व्यथीत
२०३९ भूपालमान सिंह
२०४० द्रोणशमशेर ज.ब.रा.
२०४१ मोहनमान सैजु
२०४२ माधव घिमिरे
२०४३ राजेश्वर देवकोटा
२०४४ अम्बिकाप्रसाद अधिकारी
२०४५ छविलाल गजुरेल
२०४६ बैरागी काइँला

- २०४७ केदारभक्त माथेमा/ ऋषिकेश शाह
२०४८ अम्बिकाप्रसाद अधिकारी
२०४९ यदुनाथ खनाल
२०५० सुरेशराज शर्मा
२०५१ ईश्वर बराल
२०५२ मदनमणि दीक्षित
२०५३ राजेश्वर देवकोटा
२०५४ माधव घिमिरे
२०५५ माधवराज गौतम
२०५६ केशरीराज पाण्डे
२०५७ लैनसिंह बाङ्देल
२०५८ वासुदेव त्रिपाठी
२०५९ माधव भट्टराई
२०६० कमलप्रकाश मल्ल
२०६१ अङ्गुरबाबा जोशी
२०६२ बालकृष्ण पोखरेल
२०६३ टङ्क सुब्बा
२०६४ सत्यमोहन जोशी
२०६५ निलाम्बर आचार्य
२०६६ बिहारीकृष्ण श्रेष्ठ
२०६७ रामप्रसाद श्रेष्ठ

- २०६८ चैतन्य मिश्र
२०६९ उपेन्द्रमान मल्ल
२०७० नाड्वाड् छेम्पो शेर्पा
२०७१ लिलामणि पौडेल
२०७२ प्रकाश सायमी
२०७३ सुदर्शनराज तिवारी
२०७४ तीर्थबहादुर श्रेष्ठ
२०७५ रिता थापा
२०७६ शेखर पाठक / गणेश रसिक/ तीर्थ श्रेष्ठ^२
२०७७ गौतमवज्र वज्राचार्य
२०७८ प्रा.डा. सुरेशराज शर्मा

[सामान्यतया उल्लिखित मितिको ठीक एक वर्ष पछि हुने मदन पुरस्कार समारोहमा विद्वत् प्रवचन दिने प्रचलन छ तर कुनै प्रवचन केही वर्ष पछाडि भएको वा फरक-फरक व्यक्तित्वले एकै वर्ष प्रवचन दिएको उदाहरण पनि छ। विस्तृत विवरणका लागि मदन पुरस्कार: प्रवचनहरू २०६२ हेर्नुहोस्।]

---

^२ २०७७।०७।०२ गते अनलाइन मार्फत् र फागुन १ गते पोखरा तथा सिलगढीमा प्रत्यक्ष सम्मान समारोह भएको हो।

मदन पुरस्कार गुठीबाट मनोनीत भई सम्माननीया जगदम्बाका सिटमा कलकत्ताका मेडिकल कलेजहरूमा अध्ययन गर्न जाने विद्यार्थीहरूः

साल	मेडिकल कलेज	आर.जी.कार.मेडिकल कलेज
१९५६-५७	एम.एल लोढा, जोधपुर	+ +
१९५७-५८	तडित्कान्ति च्याटर्जी, कलकत्ता	शिशिरकुमार शाह, कलकत्ता
१९५८-५९	नवीनचन्द्र शर्मा, कलकत्ता	नेन्द्रकुमार शर्मा, बनारस
१९५९-६०	सुन्दरमणि आ.दी., ललितपुर	कुमारी पुण्यवती शर्मा, खरसाड
१९६०-६१	रामनिवास राठी, विराटनगर	गोपालबहादुर श्रेष्ठ, वीरगन्ज
१९६१-६२	केशरसिंह मल्ल, काठमाडौं	गोपालदास जोशी, काठमाडौं
१९६२-६३	प्रदीप शमशेर राणा, काठमाडौं	राजेन्द्रनाथ परूया, कलकत्ता
१९६३-६४	लक्ष्मीलता तुलाधर, काठमाडौं	चित्रलाल भट्टचन, बागलुङ्ग
१९६४-६५	जयाप्रसाद बराल, झापा	अनवर अहमद खाँ, तौलिहवा
१९६५-६६	शेखरबाबु रिजाल, कैलाली	कुमारी कस्तुरी श्रेष्ठ, ललितपुर
१९६६-६७	हेमन्तशमशेर राणा, काठमाडौं	जनककेशर प्रसाई, इलाम
१९६७-६८	लुइसा राजपुत, ललितपुर	श्यामबहादुर कर्माचार्य, काठमाडौं
१९६८-६९	विजयकुमार शर्मा, तौलिहवा	जोन शर्मा (बर्मा), कलकत्ता
१९६९-७०	अरूणकुमार रौनियार, काठमाडौं	अशोकशमशेर ज.ब.रा., काठमाडौं
१९७०-७१	केशवराज शर्मा, नेपालगन्ज	माधवप्रसाद खनाल, नेपालगन्ज
१९७१-७२	शैलेशकुमार उपाध्याय, विराटनगर	प्रकाशनारायण मल्लिक, जलेश्वर
१९७२-७३	पीयूषराज पाण्डे, काठमाडौं	+ +
१९७३-७४	धनराज अर्याल, काठमाडौं	राजेनसुन्दर श्रेष्ठ, ललितपुर
१९७४-७५	ध्रुवनाथ त्रिपाठी, वीरगन्ज	शरदकुमार शर्मा, कपिलवस्तु

१९७५-७६	अमरकुमार देउजा, काठमाडौं	मदन कोइराला, विराटनगर
१९७६-७७	अनिलबहादुर श्रेष्ठ, विराटनगर	कुमारी पवित्रासिंह ढुङ्गाना, चितवन
१९७७-७८	मधु दीक्षित, काठमाडौं	सुरेशकुमार काफ्ले, सुनसरी
१९७८-८९	अञ्जु श्रेष्ठ, ललितपुर	देवेन्द्रनाथ दास, सर्लाही
१९८९-८०	विद्यादेव शर्मा, ललितपुर	सुमनशमशेर ज.ब. राणा, वीरगन्ज
१९८०-८१	सङ्गीता अधिकारी, काठमाडौं	तुहीनकान्ति भट्टाचार्य, धनुषा
१९८१-८२	दीना रायमाझी, काठमाडौं	भार्गवमणि दीक्षित, काठमाडौं
१९८२-८३	विनोद राजभण्डारी, काठमाडौं	श्रीकृष्ण भट्ट, बैतडी
१९८३-८४	स्वयम्भूमान तुलाधर, काठमाडौं	चन्द्रमोहन यादव, धनुषा
१९८४-८५	विद्या पराजुली, म्याग्दी	दीपकबाबु श्रेष्ठ, गोरखा
१९८५-८६	सञ्जय लाखे, वीरगन्ज	कुमारी ज्योत्स्ना रिमाल, काठमाडौं
१९८६-८७	अर्पणा रिसाल, ललितपुर	मखलाल श्रेष्ठ, काठमाडौं
१९८७-८८	सङ्गीता श्रेष्ठ, काठमाडौं	जीवनकुमार आत्रेय, बर्दिया
१९८८-८९	अल्पनासिंह, सर्लाही	अजयराज पाण्डे, काठमाडौं
१९८९-९०	कमलराज अर्याल, धादिङ	शरदराज सत्याल, काठमाडौं
१९९०-९१	डेला जोशी, काठमाडौं	दिनेश काफ्ले, स्याङ्जा
१९९१-९२	अपर्ना रिजाल, काठमाडौं	महेश ढकाल, काठमाडौं
१९९२-९३	मनीषा कार्की, धरान	सुबोधकुमार ढकाल, स्याङ्जा
१९९३-९४	सविना भट्टराई, काठमाडौं	कुमारी सलोना श्रेष्ठ, काठमाडौं
१९९४-९५	किरण गजुरेल, काठमाडौं	विवेक शर्मा, दाङ
१९९५-९६	लुना शर्मा, काठमाडौं	सुमितराज अधिकारी, काठमाडौं
१९९६-९७	सजुमा भजु, काठमाडौं	मनोहर बुढाथोकी, सल्यान
१९९७-९८	विनिता शर्मा, काठमाडौं	नेत्रप्रसाद दवाडी, काठमाडौं
१९९८-९९	वीरेन्द्र के.सी., मोरङ	सुनिलकुमार कर्ण, सर्लाही
१९९९-२०००	शोभेन्द्र गौतम, काठमाडौं	अरविन्द देव, सप्तरी

२०००-००१	सुभाष के.सी., पोखरा	दीप लामिछाने, काठमाडौं
२००१-००२	इरिना खड्का, काठमाडौं	धर्मागत भट्टराई, मेघौली चितवन
२००२-००३	सुबज भट्टराई, सिन्धुपाल्चोक	भीष्म पोखरेल, काठमाडौं
२००३-००४	दीपक गौतम, स्याङ्जा	शनीश गुरूड, पोखरा
२००४-००५	सबीन साहू, भक्तपुर	आर्जन खनाल, कास्की
२००५-००६	पवन शर्मा, पाल्पा	सुरज आले, कास्की
२००६-००७	दिवस मरासिनी, गुल्मी	सन्तोष ढुङ्गाना, पाँचथर
२००७-००८	कुमारी निशा शर्मा, काठमाडौं	लक्ष्मण ठाकुर, मोरङ
२००८-००९	नारायण अधिकारी, काभ्रे	घनश्याम तिमल्सिना, कास्की
२००९-०१०	विनुदा पौडेल, स्याङ्जा	कपिल दवाडी, काठमाडौं
२०१०-०११	प्रजिना प्रधान, काठमाडौं	मोनाली शाह, धनुषा
२०११-०१२	जेनी खरेल, काठमाडौं	शिशिर थापा, कास्की
२०१२-०१३	शंकर ढुङ्गेल, धनुषा	प्रीति आचार्य, दाङ
२०१३-०१४	निहारिका पन्त, काठमाडौं	जीत पुन, म्याग्दी
२०१४-०१५	यानी खरेल, काठमाडौं	ऋतिक देवकोटा, रूपन्देही
२०१५-०१६	सलिना श्रेष्ठ, सिराहा	सन्तोष उपाध्याय, धादिङ
२०१६-०१७	++	++
२०१७-०१८	सागर आचार्य, सिन्धुली	विजय केसी, रूकुम
२०१८-०१९	सन्ध्या पौडेल, चितवन	रमेश गौतम, तेह्रथुम
२०१९-०२०	प्रियंका शर्मा, सप्तरी	शाश्वत ढुंगाना, भक्तपुर
२०२०-०२१	सन्तोष गौतम, पर्वत	रिकेशकुमार मण्डल, सप्तरी
२०२१-०२२	सुशिन तिवारी, कास्की	ऋशभ कुमार झा, धनुषा

गुठीका सदस्यहरू

- १) श्री कुन्दमणि दीक्षित *
- २) डा. गोविन्द टण्डन *
- ३) डा. चूडामणि बन्धु
- ४) डा. जगमान गुरूड
- ५) डा. महादेव अवस्थी
- ६) डा. माधव भट्टराई
- ७) रथी श्रीधरशमशेर ज.ब.रा. *
- ८) श्री कनकमणि दीक्षित *
- ९) श्री अमर गुरूड *
- १०) श्री कल्पना पराजुली *
- ११) श्री भिक्टर प्रधान
- १२) श्री सुधा ओझा
- १३) श्री सुलोचना मानन्धर
- १४) श्री प्रज्वलराज ज्ञवाली

* गुठीका प्रबन्ध-समितिका सदस्यहरू